

УМОВИ ТА ФАКТОРИ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА МАКРОРІВНІ

Постановка проблеми. Поняття стійкості банківської системи може бути охарактеризовано як здатність системи повертатися в рівноважний стан, незважаючи на вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, базуючись на структурній стійкості; здатності до самоорганізації; підтримці стійкості банків, що входять до системи та управлінському впливу центрального банку країни. Виходячи з цього, визначення факторів впливу дозволить розробити механізми регулювання банківської системи з урахуванням дії тих чи інших чинників. Крім того, визначення впливу зовнішніх та внутрішніх факторів дозволить визначити допустимі межі, за яких не порушується стійкість системи.

Аналіз останніх публікацій. Незважаючи на розвиток теорії стійкості банківської системи, питання визначення факторів впливу на стійкість банківської системи залишається дискусійним та невирішеним.

У своїх працях В.М. Вербенська досліджувала зв'язок стійкості банківської системи з лібералізацією міжнародної торгівлі фінансовими послугами в країнах Центральної та Східної Європи і в Україні [4]. О.О. Затварська визначила критерії стабільного функціонування та сталого розвитку банківської системи з метою забезпечення її стійкості [5]. С.М. Ільясов вивчає дану проблему з позиції управління і регіональних особливостей банківської системи [6, с. 305], В.С. Стельмах, А.О. Єпіфанов, І.В. Сало, І.І. Д'яконова, М.А. Єпіфанова – з точки зору стійкості банківської системи України [12], Г.Г. Фетисов – з позиції методології оцінки стійкості банківської системи [13].

Заслужують на увагу розробки російського вченого І.В. Ларіонової, яка найбільш повно виокремила та охарактеризувала умови і фактори, які визначають стабільність банківської системи на макрорівні та на рівні системи [7].

Проблемою стійкості займалися не тільки відомі економісти, а й математики О.М. Ляпунов [8], А. Пуанкаре [10], В.В Румянцев [3]. Найбільш змістовну класифікацію факторів стійкості, на наш погляд, запропонував С.М. Ільясов [6, с. 255].

Не вирішені раніше частини проблеми. Об'єктом дослідження у зазначених роботах є фінансова стабільність банківської системи, що звужує розуміння стійкості. Крім того, відсутня єдина класифікація факторів, що впливають на стійкість системи без урахування країни, не визначений вплив факторів, а також не обґрунтовані межі їх впливу на банківську систему.

Метою статті є визначення факторів, що впливають на стійкість банківської системи на макрорівні, з урахуванням ступеня їх впливу та можливості їх прогнозування та регулювання.

Виклад основного матеріалу. Стійкість банківської системи визначається умовами та факторами, які формуються на макрорівні та на рівні самої системи (мікрорівні). Об'єкти, які створюють зовнішнє та внутрішнє середовище, мають неоднаковий вплив на функціонування банківської системи. Саме тому стійкість банківської системи може бути забезпечена за умови врахування впливу кожного з факторів окремо та у сукупності, а також розробки адекватних механізмів реагування на вплив.

Банківська система функціонує у певному взаємозв'язку із економічною системою. Зовнішня щодо банківської системи економічна система створює середовище для функціонування та розвитку першої.

До базових умов стійкості на макрорівні слід віднести перш за все стабільність економіки, яка передбачає насамперед макроекономічну стабільність. Одним з інструментів, спрямованих на нейтралізацію зовнішнього впливу, є політика втручання Уряду через проведення грошово-кредитної політики, основне місце при реалізації якої відводиться центральному банку.

Будь-яка держава ставить перед собою різні цілі економічного розвитку, які відображає економічна політика держави. Ці цілі можна поділити на стратегічні, проміжні та тактичні. Ефективність економічної політики значною мірою залежить від її спроможності вибудовувати пріоритети, оскільки зазначені цілі можуть суперечити одна одній. Наприклад, зрозуміло, що для стимулювання зростання виробництва необхідні інвестиції в економіку, які у свою чергу зумовлюють інфляцію. Таке протиріччя неминуче. Економічна політика, як грошово-кредитна, повинна мати певну ієрархію цілей. Досить повно систематизував цілі грошово-кредитної політики С.А. Циганов у праці “Еволюція національних банківських систем в умовах інтернаціоналізації світового господарства” [17].

Стратегічні цілі грошово-кредитної політики визначають досягнення такого зростання суспільного виробництва, за якого буде забезпечена повна зайнятість, стійкість цін (стримування інфляції), збалансованість платіжних відносин із зовнішнім світом. При визначенні стратегічних цілей часто згадують про “магічний” чотирикутник, гранями якого є основні макроекономічні показники – зростання виробництва, рівень цін, зайнятість робочої сили, сальдо платіжного балансу. Так, стимулювання виробництва в багатьох випадках неможливо поєднати з боротьбою з інфляцією або забезпеченням рівності зовнішніх балансів. Якщо боротьба з інфляцією або закріплення на зовнішніх ринках обираються як пріоритетні цілі, то тільки за рахунок відмови від високих темпів зростання або повної зайнятості. Грошово-кредитна політика центрального банку повинна сприяти досягненню цих цілей. Його дії повинні узгоджуватися з урядом та парламентом. При цьому важливо відзначити, що серед кінцевих стратегічних цілей існує одна, відповідальність за реалізацію якої в усьому світі несе центральний банк країни. Ця ціль – збереження внутрішньої і

зовнішньої вартості національної валюти. Вона досягається за допомогою різних інструментів грошово-кредитного регулювання економіки, сутність якого полягає в тому, що центральний банк впливає на обсяги грошової маси в обігу і на ціну кредиту, тобто процентну ставку. Ці два компоненти постійно знаходяться у полі зору центрального банку.

Проміжними цілями грошово-кредитної політики є досягнення такого стану певних ключових економічних змінних, який сприятиме досягненню стратегічних цілей. Серед таких змінних – пошкваллення або стримування кон'юнктури на товарних і грошових ринках. Змінюючи масу грошей та рівень процентної ставки, можна регулювати пропозицію грошей і попит на товари, а через них – рівень цін, обсяги інвестицій, зростання виробництва та зайнятості. Оскільки проміжні цілі визначаються на тривалі проміжки часу, їх ефективність може проявлятися не відразу. У багатьох випадках їх досягнення спочатку може призвести до неочікуваних результатів. Наприклад, зростання грошової маси чи зниження процентних ставок з метою пошкваллення ринкової кон'юнктури у короткостроковому періоді може зумовити зростання попиту і цін. І лише згодом, коли ці заходи активізують інвестиційну діяльність, зростання виробництва, відбудеться стабілізація цін.

Тактичні цілі грошово-кредитної політики короткострокові і повинні забезпечити досягнення проміжних цілей завдяки оперативним заходам центрального банку. Однак їх реалізація ускладнюється необхідністю узгодження з іншими видами цілей, з вирішенням проблем певних суперечностей. До основних тактичних цілей можна віднести досягнення змін у показниках процентних ставок, валютних курсів, розмірів та структури грошової маси. Можуть ставитися завдання щодо збільшення або зменшення їх на деяку кількість пунктів або стабілізації.

Усі три групи цілей грошово-кредитної політики знаходяться в ієрархічному взаємозв'язку. Найвищу сходинку займають стратегічні цілі, для досягнення яких реалізуються проміжні цілі. В свою чергу їх досягнення вимагає реалізації тактичних цілей.

Однією з основних умов стійкості банківської системи на макrorівні є наявність ринкової інфраструктури. Ринкова інфраструктура – це сукупність суб'єктів матеріального, технологічного, організаційного, інформаційного, фінансового та правового характеру, які забезпечують безперервність функціонування ринкового механізму і відтворювального процесу при реалізації товарів та послуг на основі цін, які встановлені на основі рівноваги платіжного попиту та пропозиції. Для банківської системи фахівці виділяють такі елементи інфраструктури: законодавство, фінансові ринку, відповідну організаційну структуру [7]. Не вдаючись до аналізу всіх складових, можна відзначити, що до організацій, які входять в інфраструктуру, можна віднести рейтингові агентства, аудиторські фірми, кредитні бюро тощо. Проаналізувати діяльність кожної з них можна в межах окремого дослідження.

Висновки. Отже, до умов стійкості банківської системи, які формуються на макрорівні, можна віднести макроекономічну стабільність, яка досягається шляхом проведення ефективної грошово-кредитної політики, та ринкову інфраструктуру. Серед зовнішніх факторів виокремлюються стабілізаційна політика, дотримання економічних меж кредитування потреб держави, формування грошового обороту з допомогою грошових активів.

Список літератури

1. Афанасьев М.П. Очерки истории экономической мысли. – М.: БДЦ-прес, 2005. – 328 с.
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе: Пер. с англ. – М.: Дело ЛТД, 1994. – 720 с.
3. Бредов М.М., Румянцев В.В., Топтыгин И.Н. Классическая электродинамика. – М.: Наука, 1985. – 400 с.
4. Вербенська В.М. Стійкість банківської системи в умовах лібералізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами (на прикладі країн Центральної та Східної Європи): Автореф. Дис.... канд. екон. наук: 08.05.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 20 с.
5. Затварська О.О. Банківська система України та основні напрями її розвитку: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Н.-д. фін. ін-т при М-ві фінансів України. – К., 2004. – 16 с.
6. Ильясов С.М. Устойчивость банковской системы: механизмы управления, региональные особенности. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.
7. Ларионова И.В. Стабильность банковской системы в условиях переходной экономики: Дис.... д-ра экон. наук: 08.00.10 / Москва, 2001. – 419 с.
8. Ляпунов А.М. Общая задача об устойчивости движения. – М.: Гостехиздат, 1950. – 472 с.
9. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. [Процесс производства капитала]. – М.: Политиздат, 1983. – Т. 1, Кн. 1. – 905 с.
10. Пуанкаре А. Ценность науки // Пуанкаре А. О науке. – М.: Наука, 1983. – С. 273.
11. Самуэльсон П. Экономика: В 2-х т. – М., 1992.
12. Стельмах В.С., Єпіфанов А.О., Сало І.В. [та ін]. Макро- і мікроекономічні складові розвитку: Монографія. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2006. – 505 с.
13. Фетисов Г.Г. Устойчивость банковской системы и методология ее оценки. – М.: Экономика, 2003. – 497с.
14. Фридмен М. Количественная теория денег: Пер. с англ. – М.: Эльф Пресс, 1996. – 132 с.
15. Фридмен М. Если бы деньги заговорили. – М.: Дело ЛТД, 1998. – 212 с.
16. Харрис Аоуренс. Денежная теория: Пер. с англ. / Общ. ред. В.М. Усоскина. – М.: Прогресс, 1990. – 749 с.
17. Циганов С.А. Еволюція національних банківських систем в умовах інтернаціоналізації світового господарства: Дис.... д-ра екон. наук: 08.05.01. – Київ, 2006. – 450 с.
18. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К.: Логос, 2003. – 632 с.

Отримано 13.12.2007